

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תרבותית

ג ל ו ו נ ר ת ל ע ו ו נ ב מ ר ש ת ה ש ב ו ע
ב פ ר י כ ת נ ח מ ת ל י ב ו ר ג י ז
ש נ ת ה ע ש ו י י מ ו ש ב ע

פ ר ק כ"ז

ת ו ר ל ו ת (ת ש כ"ח)

א. שאלות כלליות:

1. לדעת כמה פירושים יש לא היה ענין הרטאות ליוחו של יצחק כלל וממה הם נגזרים רק כדי לקיים מצוה אמו, והיה רצוי לו בעומק לבו, שיגלה יצחק את התרומות עוד לפני שיברך, ואז יברך את מי שיש בדעתו לברך.

x טבא רמזי לשון אחרים לחזוק דעת זו!

2. שד"ל: בכורי עתים שנת תקפ"ט ע' 105.

בשאל נשאלתי בענין ברכות יצחק ליעקב וענין דבשנין המבולה דבקה אמרתי הנראה לטראח פירוש עקבה ומרמה ולא מצאתי מענה מספקן וכשהעמקתי אחרי כן החקירה בצה צלולה מצאתי כי ה' הטובה עלי, כי כשב עמופינה כל תלונותיו על אבינו ועל אסנו הצדיקים ושאלנו לא היה הענין כלל על הדרך שחשבנוהו עד היום. אולי תיטיב בענין השמועה הזאת, קהנה ועיניך שים עליה.

ודע ידידי, כי מפולס לא עלתה על דעתו של אבינו הצדיק יצחק עליו השלום, שיהיה עשו הוא היורש את ברכת אברהם, כלפני הברכה הנצחית אשר נתן אלוקים לאברהם, הכוללת היוחו ידידי ה' ושיהיה ה' לו לאלוקים, ושירבה זיהיה לבני גדול ויירש את הארץ הנבחרת הברכה הזאת שימיו לא תשב יצחק להורישת לעשו, כי לא בעלם מסגור, כי לא חפץ ה' בו, לתתו פרא אדם. איש זדון, איש דמים יותר מן החיות הטורפות, כי היה סגבר עליהן, והצית אומנותו של אברהם ותפש אומנותו של נטרוד. אלא שגם כל רוע מותירו, הגת טדה טובה היתה בו, שהיה מכבד אביו ואחב אהו, ומה נטשך, שגם אביו אהבו: אמס כי לא נמשך מזה, שיחשוב יצחק היות עשו בחיר ה' רק כל ימיו במר כלבו להעמיד תחתיו את יעקב אשר היה מנהג אבותיו הקדושים בידו, איש תם ירשב אהלים והוא יירש ברכת אברהם, הברכה הנצחית אשר פעסוץ לו גלודתו עד עולם. והנה כדרך אשר לא הוצרך אברהם אבינו לברך את יצחק לפני מותו, כי ירע סירתו ברוך ה', וכן מצאנו ראינו: והיה אחריו סות אברהם ויברך אלוקים את יצחק בנו; אבל הוצרך אברהם לתת מתנות לבני העלזים כל יבדאו ויירשו ארץ עם יצחק - ככה ראה יצחק אבינו, שלא חית צדיק לברך את יעקב, כי בלי טפק לברכה ה', מאחר שהיו בו כל מידות טובות שבאברהם, אבל ראה שהיה צדיק לבנוך את עשו ולא היה יוצא ידי חובתו במתנות, כי היה גט הוא בן רבקה, וגם היה בכור, וגם היה חביב לו. וספקי שלא היתה מידה טובה בעשו רק כבודו אביו, ומפני שגם יצחק היה אוהבו בעל הציד, לפיכך, עדי למצוא טוח לברכה, צוהו שיצא השדה ויצוד ציד ויעשה טעמטס ויביאם אליו גבה, כאשר יקבל ממנו החנאה הזאת, אשר היא לבדה מידה טובה שהיתה בעשו, יתעורר לברכו בנפש חפזה; וזהו שאמר לו (כ"ז ו') "במבור מברכך נפשי", ולא סגיבו "ברכת נפש" אלא זו. וחטעט: אמ"ם שהשכל והדעת אולי לא יסכימו לברוך, הנה לפחות הנפש המתווה והמרגשת - היא הברוך.

ורבקה לא ירה לסוף דעתו של הצדיק - כמו שלא יררו לסוף דעתו גדולי המפרשים - וחשבה היות כונה יצחק להוריש לעשו את ברכת אברהם בהחלט. ושיעקב יאבד בצדקו. ולהיותו איש תם יושב אהלים, כאבותיו הקדושים תלקח ממנו הברכה, אשר לפחות ראוי הוא שתנתן לשניהם כאחד. בדרך שעשה אחרי כן יעקב אשר ברך שנים עשר בניו יחד, ובהנחנה לעשו לבדה היה בזה עושק רש וגזל משפט ועול וחמס, בשעור המספיק להחיר ולהפסיד את הערסה אשר בותה ליעקב, שיערים כדי שיגנוב סיד הגנב.

ואולם סוף המעשה יעיר על החילת המחשבה והוא יורה בברור כי מעולם לא עלה על דעתו של יצחק לשולל יעקב את הברכה הראויה לו.

1. מה הן ההוכחות ש' סוף המעשה' הפורים "בגדור" כי מעולם לא עלה על דעתו של יצחק שיחיה עשו הוא היורש "את הברכה הכוללת היותו ידידי ה' ושיהיה ה' לו לאלוקים ושיהיה לפני גדול..."?
2. במה מצדיק שד"ל את מעשית של רבקה?
3. האם הברכה שהיתה מכוונת לעשו נגיחה ליעקב בפעולה נחקקיתה ביעקב או בעשו?
4. שד"ל חזר בו אח"כ מדבריו ולעיל וחביא (בפרושו לתורה) פירוש אחד לכל פרקנו. עידן בדבריו מהזמנו בגליון תולדות תשכ"א והסבר מהו ההבדל בין פירושו ההוא ובין פירושו הראשון שכתב בכורי עתים?

ב. ט"ז ואת עזרת גדי העזים תלבישה על ידיו ועל חלקת צוארו. לדעת כמה מדרשים נענש יעקב על מעשהו זה של הטעיה מידה כנגד מידה.

היכון?

ג. י"ט אנכי עשו בכורך עשיתי כאשר דברת אלי רש"י ד"ה אנכי עשו בכורך: אבסד המבדא לך ועשו הוא בכורך (ע"פ מדרש תנחומא ישן) " עשיתי : כמה דברים: כאשר דברת אלי. רש"י כ"ד ד"ה ויאמר אבי: לא אמר "אני עשו" אלא "אני". ר' אחרון אבן אלרבי: (נולד בתקופת השנייה של המאה ה"ד בסיציליאה) פרוש על רש"י: ד"ה אנכי עשו בכורך: מה שפרשו בו רבותיו ז"ל יתכן להיותו אמת כפי חשבת המדרש ולא השופע.

ד"ה כאשר דברתי להביא מעשים. " ואכלת מצידו: כמו ואכול מצידו; אין הגדלים 'צידה', שקר ענה לאביו. " ויאמר אני: החצה פתשים פרשו על זה להצלת יעקב וכולם ישא רוח. והאמת שכל המחבר או הנשבע על דעת השופע יקובל הדבר ולא על דעת המטיב דבר. כי שלום אל רעתו ידבר ובקרבו ישים ארבו. העולה מזה (חושב י"ב ד') "בבטן יעקב את אחיו" ובאזנו רמה את אביו.

- 1. מה הן שתי מעבותיו של ר' אחרון בגו פרשו של רש"י?
2. למה אין הוא מביא את הפסוק מהושע י"ב ד' בלשונו אלא משנהו בסופו?

ד. כ"ד אתה זה בני עשו

רשב"ם: גמא, שאחך בני עשו. העמק דבר: לא כחוזר ומסתפק... אלא בשביל שגורש לעורר אהבה להסתברך... הזכרת השם טעיל לעורר אהבה. כאשר יבוא להלן (בר' מ"ח ח') לפסוק בירמיהו "כי פדי דברי בן זכור אזכרנו..."

- 1. לאיזה פירוש לפסוקנו מתנגדים שניחם ומה נימוקם?
2. היכון מצינו במקרא שהזכרת השם הוא בטוי לאהבה או בא לעדררה?
3. מה הוכחה בפסוקי פרקנו שרצה יצחק לעורר עוד יותר אהבתו למתברך לפני שיברכו?

ה. ל"ג ... ואכל מכל בסרס: אבוא ואברכהו גם ברוך יהיה

ל"ו ויאמר: הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים. את בכורתי לקח והנה עתה לקח ברכתי

רש"י ד"ה גם ברוך יהיה: שלא האמר אלמלא שרימת יעקב לאביו, לא בטל את הברכות, לכך הסכים ובדכו מצעתו. " הכי קרא שמו: ... תנחומא: למה חרד יצחק? אמר: שמו עון יש בי שברכתי הקטן לפני הגדול ושניתי סדר היחס? התחיל עשו מצעק: "ויעקבני זה פעמים" אמר לו אביו: "מה עשה לך?" אמר לו: "את בכורתי לקח!" אמר (יצחק): "בכך חייתי מיצר וחרד, שמו עברתי על שורת הדין. עכשו לבכור ברכתי - גם ברוך יהיה!"

ר' אחרון אבן אלרבי ה"ת את בכורתי לקח: פרש רש"י בכך חייתי מיצר וחרד... אין זה הסדר אמת, שקודם שאמר עשו את בכורתי לקח, אמר "גם ברוך יהיה".

ר' שלמה לוריה: ירועות שלמה: "עו שיטמע שאמר עשו...". מקשו העולם: והלא מקרא "ויעקבני" הוא אחר פסוק "גם ברוך יהיה"? ואין שייך לומר אין מקנה ומאמתה נספור הענין מוכח כן. ונראה דלא קשה מיד, ובדאי עשו צעק מזה בקול רם: מה עשה לי האח הזה, שעקבני פעמים...?!" ושמו אביו - ועשו צעק בודאי כדי שיטמע אביו - וענת יצחק "גם ברוך יהיה". והנה כשמוע עשו דברי אביו שאמר "גם ברוך יהיה" אחרי מעותיו, שאמר ומנה ויעקבני פעמים' ולא השגיח, אז אמר לו: 'הכי קרא שמו יעקב'... כלומר: אני מרגיש שאני בעיניך ומאותו ועקבתו ושמום כך קראת שמו "יעקב" ולא "עקב", שמום שיעקבני פעמים.

- 1. אין מדרשו של רש"י להביא מדרשים אלא אם כן ראוי קשי בפסוק שלא יכול לישנו בדרך הפשט. מה הקשר כאן שבא מדרש זה לישנו?
2. מהי חקושיית על המדרש הזה שמקשים שני מפרשי רש"י אלה?
3. בעל משכיל לדוד (ר' דוד פארוו): מוצא סעד לדברי המדרש בלשון הכתוב. היכון?

ד. ל"ו את בכורתי לקח והנה עתה לקח ברכתי. תרגום יח בכירותי בסיב והא כעו קביל ברכתו אונקלוס

xx מה סיבם תרגום פעל אחד (לקח) בשני פעלים שונים?